

The Light In Hidden Places

Copyright © 2020 Sharon Cameron

Toate drepturile rezervate

Ediție publicată prin înțelegere cu Scholastic Inc.,
557 Broadway, New York, NY 10012, SUA

Photo copyright Burzminski Family

Editura Litera

O.P. 53, C.P. 212, sector 4,

București, România

tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19;

0752 548 372

e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

Lumina din întuneric

Sharon Cameron

Copyright © 2020 Grup Media Litera

pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Gabi Trășculescu

Corectură: Nicoleta Arsenie

Copertă: Andreea Apostol

Prepress: Mihai Stoianov

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CAMERON, SHARON

Lumina din întuneric / Sharon Cameron;

trad. din lb. engleză de Iulia Dromereschi. - București: Litera, 2020

ISBN 978-606-33-6317-7

I. Dromereschi, Iulia (trad.)

821.111

SHARON CAMERON

LUMINA DIN ÎNTUNERIC

Povestea vieții Stefaniei Podgórska

Traducere din limba engleză

Iulia Dromereschi

LITERA

București

2020

Pentru Helena, Malgasia, Ed, Lori și Mia

În memoria lui Izaak, a Leei, a lui Izydor și a Ernestinei Diamant, a tuturor evreilor și polonezilor din Przemysł care și-au pierdut viețile pe altarul urii

1

**PRZEMYŚL, POLONIA
NOIEMBRIE – 1942**

E cineva acolo, în beznă.
Deschid ochii.
Bezna este așa cum o știu: o pagină nescrisă. Simt mirosul verzei pe care o fierbe Emilika două etaje mai jos. Simt un oftat lângă mine. Este respirația surorii mele, care doarme. Dar parcă bezna s-a și schimbat. Parcă are ecou, un sunet ce a scăpat urechilor mele.

E cineva acolo.

Sunt complet trează acum.

Dau pătura la o parte, în liniște, și ascult, în timp ce îmi las picioarele să atârne pe marginea patului. Un arc de saltea pocnește ca un foc de pușcă. Sora mea expiră brusc, dar nu se mișcă.

Dacă e cineva acolo, nu e cu noi în cameră.

Pășesc în vârful picioarelor desculțe pe podeaua de scândură și îndepărtez cu un deget marginea tapiseriei pe care am bătut-o în cuie deasupra geamului. Luminile de pe stradă lucesc și transformă în sclipiri fulgii de zăpadă. Dar trotuarul din fața clădirii în care locuiesc este pustiu, iar ferestrele de vizavi sunt doar șiruri de ochi morți, întunecate de perdele și tapiserii. La fel ca a mea.

În Przemysł, lumina este ca un poster cu bomboane. Nu e înțeles să afișezi indicii despre locurile unde se află dulciurile.

Las tapiseria să cadă la loc și mă îndrept spre ușa de lemn, lipindu-mi urechea de ea, înainte să apăs pe clanță. Holul pustiu se întinde pe lângă celelalte camere goale din apartamentul gol. Așa cum trebuie. Totul este așa cum trebuie.

Un zgomot întrerupe tăcerea, mai puternic decât un foc de pistol. O grenadă de teamă mi se dezamorsează în piept. Știu ce era sunetul care îmi scăpase.

O bătaie în ușă.

Au aflat. Au aflat. Au aflat.

Cuvintele îmi pulsează în ritmul bătăilor inimii.

Alt arc de saltea pocnește, și o aud pe Helena apropiindu-se de mine. Nu vorbește. Are doar șase ani, dar nu trebuie să i se spună că nu e momentul pentru întrebări.

Bătaia se repetă, mai tare, însoțită de o șoptă printre crăpături.

– Stefania?

E un truc. Ofițerii Gestapo vor să deschid ușa fără scandal. Ca să nu fie nevoiți să o spargă. Ca să poată oferi apartamentul unui ofițer german de treabă și pașnicei lui soții cu părul curat și ciorapi remaiți.

Poate asta înseamnă că ne vor împușca afară, ca pe domnul Schwarzer.

Aud din nou șopta.

– Deschide ușa, Fusia!

Cei din Gestapo nu au de unde să-mi știe numele de alint.

Alerg spre ușă, cu mâinile întinse, cu degetele căutând deja broasca reparată de curând. Știu că nu este el. Nu poate fi el. Dar răsucesc cheia și smucesc de ușă. Helena icnește – sau poate că am icnit eu. Becul fără abajur care atârână pe hol îmi arată că nu sunt ei. Nu sunt cei care am crezut că ar fi.

– Max! șoptesc.

Viața mea înainte de Przemysł fusese plină de găini. Și de cai. De aer curat, de copaci și de ogoare întinse, cafenii, care se ondulau odată cu dealurile, ca o pătură din petice, încrețită. Primăvara și toamna alergam pe cărările încurcate ce duceau spre școală. Mâncam supă de secară cu pâine în bucătăria noastră aburindă, când stratul de zăpadă devenea prea gros. În fiecare duminică, indiferent dacă ninge sau nu, mergeam la slujbă în satul Bircza, înghesuită în spatele unei căruțe cu fân, alături de frații și surorile mele – deja nouă la număr. Era copilăria perfectă.

Iar eu o detestam. Cocina duhnea, la fel și veceul din curte, groapa de gunoi și cei care munceau la câmp, în plin soare. Detestam grămezile de bălegar, ascunse dinadins în iarbă pentru a-mi strica pantofii. Roșeața mâinilor mamei, după ce freca rufele ori moșea copilul unei alte femei. Detestam cotcodăceala neostoită a găinilor noastre. Nu se opreau niciodată. Eram convinsă că nici nu dormeau, cu excepția cocoșului, care era nebun și cânta neîncetat, mai degrabă când răsărea luna decât când se iveau soarele.

Nu mă deranja să jumulesc găinile.

Prima mea tentativă de evadare a fost când aveam unsprezece ani. Mama m-a luat în poștalion, să îmi văd surorile

mai mari, care își găsiseră de lucru în oraș. Era un cadou de ziua mea, spusese ea. Ziua mea era în săptămâna sfântă a Paștelui. Toți frații ne sărbătoream zilele de naștere de Paști, pentru că mama nu avea timp să își amintească datele adevărate. Sau numele noastre. Eu nu eram niciodată „Stefania“. Eram Stefi. Stefusia. Stefușka. Dar mai ales Fusia.

Dacă aș fi avut nouă copii, nici eu nu mi-aș fi amintit numele lor.

Mama i-a plătit vizitiului de pe poștalion, apoi m-a luat de mână. Avea pielea aspră. Mama avea mare grijă de mine; la fel și tata, când trăia. Aveau grijă de noi toți, dar să o țin de mână nu voiam.

Uneori, mi-e dor de mâinile ei.

M-am smucit tot drumul până la Przemysł, apoi am uitat că mi-era rușine să fiu ținută de mână. Căruțele se zgâlțâiau pe pietrele pavajului, claxoanele automobilelor behăiau ca oile. Un tren își șuiera aburul spre cer. Tămbălăul făcut de gospodinele care își strigau prețurile mărfurilor în piață era mult mai simpatic decât cotcodăcitul găinilor. Era muzică. O trupă de alămuri. O simfonie.

Am făcut târguiești la gherete în aer liber și la prăvălii cu vitrine de sticlă. O rochie pentru mama, pantofi pentru mine și o bonetă pentru Helena – pe atunci doar un bebeluș. Am atins fundele de mătase roșie și ambalajul argintiu și lucios al unui baton de ciocolată. Surorile mele ne-au oferit un prânz elegant; carnea pe care am mâncat-o provenea dintr-o conservă, și nu direct din grajdul măcelarului. Am servit-o pe o față de masă curată, în apartamentul în care ele locuiau împreună, la trei etaje deasupra străzii. Mama icnea deja

înainte să terminăm de urcat, însă eu nu voiam decât să alerg până jos, doar ca să pot urca iar.

Mama și surorile mele au băut ceai, în timp ce eu stăteam cu nasul lipit de geam, sorbind forfotul străzii, iar când a venit timpul să plecăm, am început să plâng. Am implorat. Am bătut din picior. Am amenințat și m-am rugat să fiu lăsată acolo. Voiam să dorm pe podea. Sub scări. Surorile mele nu s-ar fi supărat. Nu aș fi fost o povară. Doar că eram. Mama m-a târât la poștalion, cu mâinile ei aspre.

Au trecut optsprezece luni până să-mi dea voie să mă întorc. Când am pășit în haosul din Przemysł pentru a doua oară, aveam aproape treisprezece ani. Eram mai în vârstă și mai înțeleaptă. Rochia îmi rămăsese deja mică. Știam cum să o iau pe mama. Am purtat o conversație pe șoptite cu surorile mele, generată de scrisoarea pe care o trimisesem cu o lună înainte. M-am șters la gură după prânz, m-am așezat picior peste picior, am băut ceai și am ascultat-o pe mama vorbind. Când s-a făcut timpul să luăm poștalionul de întoarcere, i-am spus că nu aveam de gând să plec.

Mama m-a implorat. Chiar a plâns puțin. Nu a bătut din picior. I-am spus că Marysia îmi găsise de lucru.

– Așa este, mamă, a confirmat Marysia. Doamna Diamant căuta o fată. Locuiește doar la câteva străzi distanță.

I-am spus că în casă Angia îmi pregătise un pat în spatele canapelei.

– Cu două pături, mamă. Și va merge la slujbă în fiecare săptămână, a asigurat-o Angia.

I-am explicat că le voi da o parte din salariu surorilor mele, ca să mă hrănească. I-am spus că voi trimite și mai mult

acasă, la fermă, ca mama să poată plăti un alt ajutor. Sau să cumpere mai mulți pui.

– Nu-i așa că ți-ar prinde bine, mamă? a zâmbit Marysia.

– Dar, Fusia, cum rămâne cu școala? a ezitat mama.

Mi-am netezit rochia.

– Przemysł va fi școala mea, mamă.

A urcat în poștalion fără mine.

În prima zi de lucru, am mers țopăind până la magazinul familiei Diamant, sperînd porumbeii, aruncând priviri furioase pe aleile strâmte, care creau tunele între clădiri, privind în vitrina unui studio foto și jucându-mă cu o pisică rătăcită. Clopotele catedralei răsunau sub cerul de un albastru adânc, perfect.

Când am deschis ușa magazinului, s-a auzit un clinchet, de clopoțel de data asta, și o femeie a ridicat privirea de după tejghea. Aerul mirosea a pâine proaspătă, mere, hârtie de împachetat și sfoară, și am văzut rânduri, rânduri de ciocolată ambalată, în spatele vitrinei. Femeia m-a măsurat din cap până în picioare, în timp ce eu mă fățaiam de nerăbdare. Fundul i se revărsa de ambele părți ale scaunului.

– Așa, a spus ea. Ia te uită ce mi-a adus răsăritul. Ești fata familiei Podgórska. Cum te numești, *ketzele*¹?

– Stefania.

Numele meu adevărat m-a umplut de încântare.

– Eu sunt doamna Diamant. Știi să citești, Stefania?

– Da, doamnă Diamant.

– Și să scrii?

¹ Pisiaș (diminutiv afectuos); în idiș, în original. (n.tr.)

Am încuviințat dând din cap. Ferma nu era chiar ruptă de restul lumii.

– Prea bine. Atunci, te rog să faci inventarul produselor de pe rafturi.

Mi-am vârât haina și pachetul de prânz, compus din pâine și brânză, într-un colț din spatele tejghelei, și doamna Diamant mi-a dat o hârtie prinsă de o planșă, cu un ciot de creion legat de un capăt. Pantofii mei au făcut poc, poc! pe podeaua care scârțâia. Asta mi-a dat importanță și m-a făcut să zâmbesc. Am scris inventarul pe rânduri largi, citeț. Doamna Diamant socotea în registrul ei, în timp ce mă observa cu coada ochiului, iar când m-am dus să iau o sticlă de apă carbogazoasă, am dat peste o pereche de ochi căprui, care se uitau la mine de pe partea cealaltă a rafturilor.

– Întotdeauna cânți când numeri? s-a auzit o voce. O voce gravă de băiat.

Am strâns planșa la piept și m-am înroșit. Cântasem, într-adevăr. Ca o fetișcană.

Eram o fetișcană. Doar că încă nu știam asta.

Ochii au clipit dintre sticlele de apă, apoi au dispărut. Au reapărut deasupra rafturilor. Aparțineau unui băiat înalt, încă slab, pentru că crescuse brusc. Avea sprâncene întunecate, care se ridicau spre un ciuf de păr negru, ondulat. Rânjea.

– Nu te opri, a spus. Ești distracția mea de dimineață. Cum te cheamă?

– Stefania.

– Nimeni nu-ți zice pe nume, așa-i?

„Nimeni“.

– Deci, cum să-ți spun? Stefi?

– Stefușka.

A așteptat.

– Sau Stefusia, am adăugat. Sau Fusia. Dar prefer...

– Stefi, Stefușka, Stefusia, Fusia. Băiatul a scuturat din cap. Prea târziu. Fusia rămâne. Mai cântă-mi ceva, Fusia. Poate că *mame*¹ va începe să vândă bilete...

– Izio! a strigat doamna Diamant, de pe scaun. Lasă copila în pace, *bubbala*². E prima ei zi. *nemen dein tukis țu șule*.

– *Mame*...

– Mișcă-ți fundu' la școală!

Băiatul a ridicat din umeri și a luat-o la fugă, alăturându-se altor doi băieți care îl așteptau la ușa prăvăliei. Unul era mai înalt, iar celălalt, mai scund, dar aveau părul la fel. Toți trei erau mai mari decât mine.

„Frați“, m-am gândit. Știam cum e să ai frați. Cu frații, ideal e să te porți la fel de bine cum te-ai purta cu tine.

M-am întors la treabă, verificând și bifând pe hârtie, în timp ce, cu voce ridicată, am început să cânt un tango care nici nu se difuza bine la radio, că mama și închidea aparatul. Așa se face că acum profitam de orice ocazie ca să îl ascult.

Vorbele tale mă trimit spre norii de furtună,

Râsul tău este o pală rece și umedă...

Am simțit cum întreaga cameră se încordează, în expectativă.

Nu vreau vorbele tale vijelioase.

¹ Mamă (apelativ); în idiș, în original. (n.tr.)

² Termen afectuos; alternativa este *bubby*; în idiș, în original. (n.tr.)

Doar că am omis cuvântul ce urma, de fapt. l-am înlocuit cu „școală”. Am auzit hohote în spatele meu și mi-am reținut un zâmbet, în timp ce brațele s-au învălmășit și picioarele s-au întrecut să alerge care mai de care spre ușă, făcând să răsunе clopoțelul de la intrare. Când am tras cu coada ochiului în direcția doamnei Diamant, ea clătina din cap, însă ochii i se micșoraseră, amuzați, întocmai ca ai fiului ei.

A devenit ritualul nostru. În fiecare dimineață, Izydor Diamant, cunoscut drept Izio, își vâra capul pe ușă și spunea: „Cântă-mi, Fusia!”, iar eu inventam un cântec deșucheat, al cărui mesaj era ca el să iasă afară. După o săptămână, toată lumea de pe strada Mickiewicza îmi spunea „Fusia”.

Am aflat numele celorlalți frați. Henek, cel mai mic, nu avea timp pentru mine; Max era mai mare decât Izio și își începuse deja ucenicia. Zâmbea mai des decât vorbea. Mai exista un frate, pe nume Chaim, care era medic și studia într-un oraș italian, necunoscut mie. Mai exista și o soră, care locuia în Liov, nu departe. Și mai era domnul Diamant, care stătea acasă, convalescent după o boală ce îi afectase sângele. Am aflat că nu trebuia să muncesc sâmbăta, pentru că erau evrei, și am mai aflat că doamna Diamant pregătea o *babka*¹ excelentă.

¹ Cozonac împletit, de origine așkenazi, foarte îndrăgit în Polonia, SUA și Israel. (n.tr.)

Spălăm podele, ambalam pachete și ștergeam rafturile de praf, iar doamna Diamant spunea că învăț repede. N-a durat mult până să începă să mă trimită să fac comisioane la piață, unde se încheiau afacerile adevărate. Acolo am văzut prima dată o bătaie: doi băieți își cărau pumni, în praful de vară târzie dintr-un șanț.

Nu semăna cu încăierările de moment dintre frații mei, sau dintre băieții de la școala din Bircza. Era o bătaie urâtă.

Un polițist și-a strivit mucul țigării pe trotuar. Stătea și privea. A intervenit un bărbat cu pantaloni murdari și o dără de grăsime pe obraz, care a rupt rândurile de gură-cască și i-a despărțit pe cei doi băieți, apucându-i de gulere, în timp ce amândoi scuipau și sâsâiau, ca niște pisici. L-a scuturat pe cel din dreapta până când i-am auzit dinții clănțănind.

– Ce-ai pățit, Oskar? a întrebat bărbatul. De ce te bați pe stradă, ca un infractor?

– Pentru că m-a lovit, a spus băiatul.

– Ah, serios, te-a lovit? Te-a lovit așa, din senin? Bărbatul a privit spre celălalt băiat, la fel ca toți cei din mulțime.

Băiatul și-a cules șapca de pe jos și și-a șters sângele de la nas.

– Mi-a spus că sunt un jidan împuțit.

Bărbatul a clătinat din cap, apoi l-a mai scuturat o dată pe Oskar.

– Ce-ai pățit? Uită-te la băiatul ăsta... Oskar nu putea să-l privească decât cruciș. Are brațe, picioare și sânge în vene. Ce-ți pasă ție dacă familia lui urmează învățăturile lui Moise? Strânge-i mâna băiatului. Acum! Înainte să-i spun mamei tale ce-ai făcut.